

Guidelines for Promoting Students' Morality Ethics of School Administrators under Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 2

Pattarachana Promsena¹, Sarunyaporn Sinlapaprasert² and Sansern Hunsan³

Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand

¹E-mail: nuykab12@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9151-5855>

²Corresponding author e-mail: sarunyaporn.s@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-5575-6813>

³Corresponding author e-mail: Sansern.hun@rru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-3840-0307>

Received 05/11/2024

Revised 08/04/2025

Accepted 08/05/2025

Abstract

Background and Aims: The promotion of morality and ethics must start from a young age through education and participation of family, educational institutions, and communities, which will enable individuals to live happily and create benefits for society and the country. The research has two objectives to 1) Study the level of promoting student morality and ethics of school administrators under Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 2, and 2) Study the framework for promoting student morality and ethics of school administrators under Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 2.

Methodology: The Study used mixed methods, both quantitatively and qualitatively. The sample group, consisting of 306 informants for quantitative research and 8 informants for qualitative research, was selected by purposive sampling. Tools for research included questionnaires and focus groups. Statistics for data analysis were Frequency, Mean, and Standard Deviation. Data from a focus group was analyzed by Classification and Domain Analysis.

Results: 1) The level of promoting student morality and ethics of school administrators under Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 2 overall was at a high level, when considering each aspect, the aspect of organizing activities for promoting student morality and ethics had the highest mean. The second highest aspects were the aspect of the environment setting and the aspect of planning. The aspect with the lowest mean was the aspect of performance evaluation.

Conclusion: The framework for promoting student morality and ethics of school administrators under Chachoengsao Primary Educational Service Area Office 2 showed that the aspect of planning should set moral values and school identity, while the aspect of environmental setting should enable an environment supporting morality and ethics promotion. The aspect of organizing activities for promoting student morality and ethics should include moral values and ethics in every subject. The aspect of performance evaluation should have various assessment and evaluation methods.

Keywords: Promotion of Moral and Ethical Values in Students; School Administrators

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

ภัทรชนะ พรหมเสนา¹, ศรัญกร ศิลปประเสริฐ² และ สรรเสริญ พุ่นแสน³
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมต้องเริ่มตั้งแต่เยาว์วัยผ่านการศึกษาและการมีส่วนร่วมของครอบครัว สถาบันการศึกษา และชุมชน ซึ่งจะช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข และสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ดังนั้นการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

ระเบียบวิธีการวิจัย: การดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครูวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 306 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 8 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีจำแนกประเภท โดยใช้การวิเคราะห์ค่าหลัก

ผลการวิจัย: 1) ระดับในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการวางแผน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน 2) แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน

สรุปผล: แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า ด้านการวางแผน ควรกำหนดคุณธรรม อัตลักษณ์ของสถานศึกษา ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ควรจัดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ควรมีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกวิชา ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน ควรมีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย

คำสำคัญ: การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน; ผู้บริหารสถานศึกษา

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบโดยจำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีเก่ง และมีคุณภาพให้ได้รับการพัฒนาและยกระดับได้เต็มศักยภาพและเหมาะสม ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ จึงได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่เน้นทั้งการแก้ไขปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบัน และการเสริมสร้างและยกระดับการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์อย่างครอบคลุม เพื่อให้คนมีความดีอยู่ในการดำเนินชีวิตและมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ และมีการปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉม ในทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงการเรียนรู้

ตลอดชีวิต โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครูการเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา พัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่องแม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้ว โดยมีเป้าหมายให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยให้สถานศึกษาบูรณาการสอดแทรกการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และการมีจิตสาธารณะเข้าไปในทุกสาระวิชาและในทุกกิจกรรม รวมทั้งปรับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้เอื้อต่อการมีคุณธรรมจริยธรรม และจิตสาธารณะ รวมถึงการรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม (ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561- 2580), 2561)

การพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็น และควรปฏิบัติอย่างยั่งยืน กระบวนการที่ต้องปฏิบัติต่อเนื่อง การจัดการศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบในการช่วยพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียน สถานศึกษาเป็นเสมือนเครื่องหลอมที่จะผลิตทรัพยากรบุคคลอันสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบันและอนาคต (มัยตรี สุระเสียง และแพงศรี ประทุมตรี, 2567)

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญในการนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จดังที่ตั้งความมุ่งหมายไว้ โดยผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน พัฒนางาน และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในองค์กรทางการศึกษา ให้เป็นไปดังเจตนารมณ์ของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ที่มีจุดเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา (สรรเสริญ หุ่นแสน, ศรีัญภร ศิลปประเสริฐ, กัญญา เอี่ยมพญา, พัชรินทร์ แก้วมาเมือง และกัมปนาท วัชรนาคม, 2566) และยิ่งสอดคล้องกับ วรรณทิพย์ เครือคง, อรุณ จุติผล และวันฉัตรทิพย์มาศ, (2563) ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและครูที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในโรงเรียน เพื่อเป็นการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในตัวนักเรียน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา เป็นสิ่งที่ท้าทายของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องขับเคลื่อนสถานศึกษา โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมได้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 (2567) ได้จัดทำแผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีคุณธรรม โดยการพัฒนาคู ปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ในด้านประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 จากผลการติดตาม ประเมินผล การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามตัวชี้วัด นโยบายเร่งด่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Quick Policy : QP) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 ตัวชี้วัดที่ 9 ระดับความสำเร็จของการส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง คุณธรรมจริยธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.00 อยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ จากทิศทางการพัฒนาการศึกษา ปีงบประมาณ 2567 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 ได้กำหนดจุดเน้นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้เรียน เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณธรรม จิตอาสา มีความรักในสถาบันหลักของชาติในระบอบประชาธิปไตย

ผู้วิจัยจึงได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้น (Pilot study) โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด สอบถามผู้บริหารและครูจำนวน 50 คน และผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 2 จำนวน 15 คน ผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบปัญหาที่เกิดขึ้น การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน ไม่มีแผนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจน วิสัยทัศน์ของผู้บริหารเน้นส่งเสริมวิชาการมากกว่ากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน ได้แก่ บางโรงเรียนไม่มีแบบแผนการสรุปผลการดำเนินงานในกิจกรรมที่ดำเนินการด้านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษา ขาดเครื่องมือในการวัดผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมที่หลากหลายทำให้ผลการประเมินที่ได้จากการวัดและประเมินที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง อันเป็นสาเหตุทำให้ครูบางคนไม่ยอมรับผลการประเมินข้อมูลปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 2 ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษารื่องแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 2 เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้พัฒนาและเป็นแนวส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชิงเทรา เขต 2

การทบทวนวรรณกรรม

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยสร้างพื้นฐานที่มั่นคงในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในบุคคลช่วยเพิ่มความเข้าใจ และการยอมรับในความหลากหลายอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม

พระมหานันต์ องค์กรศิริ (2561) กล่าวว่า กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศนโยบายการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง ความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้ และอยู่ดีมีสุข ดังนั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนดังกล่าวมีความชัดเจน เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมด้วยคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ที่ควรเร่งปลูกฝังแก่ผู้เรียน

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ (แช่หลี่) (2562) กล่าวว่า รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรม ของพระธรรมวิทญาน

รูปแบบที่ 1 ได้แก่ การป้องกัน (Prevention) มีกลยุทธ์ คือ สร้างภูมิคุ้มกันด้วยการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจัง กลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนกลุ่มทั่วไป กลุ่มเสี่ยงและ กลุ่มเป้าหมาย

รูปแบบที่ 2 ได้แก่ การปรับปรุง (Improvement) มีกลยุทธ์ คือ ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงให้เป็นคนดีมี คุณธรรม กลุ่มประชากร ได้แก่ กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนกลุ่มที่สร้างปัญหาให้กับสถานศึกษาและ ชุมชน

รูปแบบที่ 3 ได้แก่ การเปลี่ยนแปลง (Change) มีกลยุทธ์ ได้แก่ ส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีคุณธรรม จริยธรรม กลุ่มประชากร ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนที่มีความประพฤติดี ตั้งใจเรียน เน้นกิจกรรม มีจิต อาสาพัฒนา

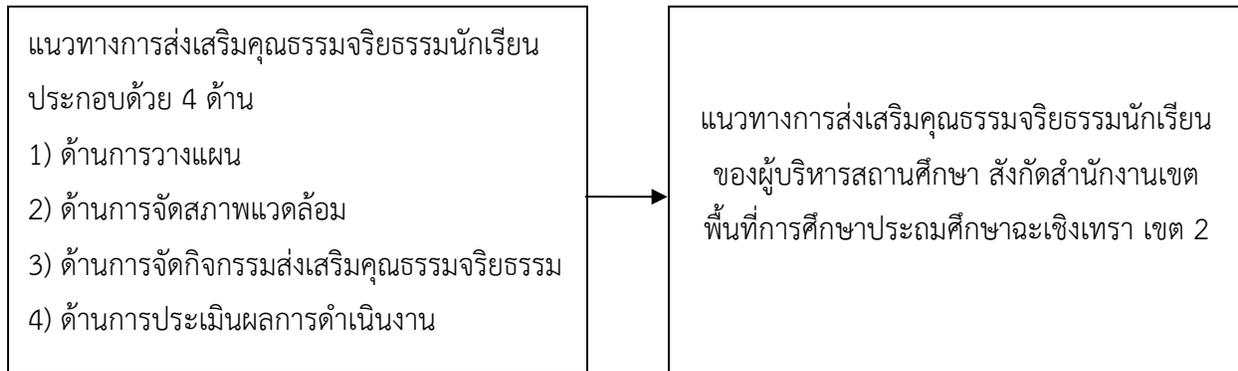
รูปแบบที่ 4 ได้แก่ การพัฒนา (Development) มีกลยุทธ์ ได้แก่ เสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนร่วมกับ หน่วยงาน สถานศึกษา และชุมชน กลุ่มประชากร ได้แก่ นักเรียนทั้งหมด โดยมีพระ ธรรมวิทยากรเป็นผู้พัฒนาร่วมกับ บ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน

พรพิทักษ์ เทียบาสัตย์ และวรรณพล พิมพะสาตี (2563) กล่าวโดยสรุปว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ของในสังคมไทยที่ถือว่าเป็นการแก้ไขปัญหาสังคมได้ในระยะยาว คือ การปลูกฝังจิตสำนึกให้คนในสังคมได้มีกรอบ การปฏิบัติตนไปในแนวทางที่ดี โดยการปลูกฝังจิตสำนึกนับว่าเป็นการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความสำนึกมี ความตระหนักรู้ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมสำหรับสังคมไทยการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี คือ การปลูกฝังใน สถาบันการศึกษา สามารถทำได้โดยการจัดทำหลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโดยตรง มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนใน เรื่องของคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะมีการวางแผนการสอนที่เริ่มต้นจากอายุ และมีการจัดทำหลักสูตรการสอนที่ เป็นรูปธรรม การปลูกฝังในสถาบันครอบครัว เป็นการสร้างแบบอย่างความประพฤติที่ดีจากครอบครัว ผ่านการ อบรมเลี้ยงดู การปลูกฝังการสร้างจิตสำนึก

จากการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคม เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยสร้างพื้นฐานการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข การพัฒนาคุณธรรมช่วยเพิ่มความเข้าใจ และการยอมรับในความหลากหลาย กระทรวงศึกษาธิการประกาศนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำ ความรู้ พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ เน้นพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดีมีความรู้ โดยมีคุณธรรม พื้นฐาน 8 ประการ มีรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมในวัยรุ่นไทยมี 4 รูปแบบ ได้แก่ การป้องกัน การปรับปรุง การ เปลี่ยนแปลง และการพัฒนา กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมในสถาบันครอบครัวและการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะ ช่วยพัฒนาสังคมให้มีความสงบสุข และเจริญรุ่งเรือง

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 145 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 1,481 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2, 2567) โดยกำหนดขนาดตัวอย่างจากตารางของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นครู จำนวน 306 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ซึ่งหาคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC : Index of item objective congruence) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert, 1967) โดยหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient method) ของครอนบาค (Cronbach, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ .92

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) แปลความหมายค่าเฉลี่ยที่ได้ตามเกณฑ์การประเมินตามแนวคิดของซูกรี วงศ์รัตน์ (2564) ดังนี้

4.51–5.00 หมายถึง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51–4.50 หมายถึง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

2.51–3.50 หมายถึง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

1.51–2.50 หมายถึง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย

1.00–1.50 หมายถึง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และหัวหน้างานบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษา จำนวน 2 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ร่วมสนทนา จำนวน 8 คน ตามแนวคิดของเมอร์เรียมและทิสเดลล์ (Merriam & Tisdell, 2016, อ้างถึงใน พงศ์วัชร พงศ์กันทา, 2564) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานบุคคล ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างานบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัยที่ได้จากสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีจำแนกประเภทข้อมูล (Typological analysis) โดยใช้การวิเคราะห์คำหลัก (Domain analysis) แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาประเด็นหลัก แล้วแบ่งเป็นประเด็นย่อยอีกครั้ง จากนั้นสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) เพื่อสรุปข้อมูลเพื่อนำมาเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีหรือทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถตอบคำถามงานวิจัย และวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้การวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive research) เครื่องมือเก็บข้อมูลใช้แนวคำถาม ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนามได้เพียงพอต่อการศึกษิตตามวัตถุประสงค์บ้างแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น โดยนำมาจัดหมวดหมู่ให้

เป็นระเบียบตามเค้าโครงเรื่อง แล้วสรุปออกมาเพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ผู้วิจัยนำเสนอด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
รายละเอียด ดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหาร สถานศึกษา	n = 306		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการวางแผน	4.42	.36	มาก	3
2. ด้านการจัดสภาพแวดล้อม	4.43	.33	มาก	2
3. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	4.44	.39	มาก	1
4. ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน	4.40	.35	มาก	4
รวม	4.42	.31	มาก	

จากตาราง 1 พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$,
S.D. = .31) เมื่อพิจารณาที่มีค่าเฉลี่ยรายด้านอยู่พบว่ามีอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหา
น้อย ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = .39) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม
($\bar{X} = 4.43$, S.D. = .33) ด้านการวางแผน ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = .36) ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับมากเป็น
อันดับสุดท้าย ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = .35)

2. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า

1) ด้านการวางแผน พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ผู้บริหารควรเริ่มจากการ
วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ในสถานศึกษาให้ชัดเจน มีการวางแผนร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจและ
กลยุทธ์ของโรงเรียน มีการกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของสถานศึกษาและแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษา การ
ดำเนินงานมีความชัดเจนและเป็นระบบ มีการนำเสนอในรูปแบบโครงการกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละ
โรงเรียน มีการให้ความสำคัญถึงการรักษาความปลอดภัยในสถานศึกษา มีการวางแผนการบูรณาการร่วมกับภาคี

เครือข่ายผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม มีการกำหนดโครงการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีการกำหนดโครงการคุณธรรมให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีการวางแผนการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบช่วยให้การดำเนินงานของกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมมีประสิทธิภาพ

2) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม พบว่า มีการวิเคราะห์ปัญหาสภาพแวดล้อมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมกำหนดมาตรการในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม มีการจัดสภาพแวดล้อมต้องเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ต้องสร้างให้สะอาด น่าอยู่ และปลอดภัย มีป้ายคติธรรม คำขวัญ มีคิวอาร์โค้ดให้สแกนความรู้ที่สอดแทรกคุณธรรมอยู่กับต้นไม้หรือมุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจุดที่นั่งเล่นหรือจุดพักผ่อน และเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกให้กับนักเรียน มีการจัดพื้นที่ทำความสะอาดและการสร้างแหล่งเรียนรู้ มีศูนย์การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน มีการจัดห้องเรียนและห้องกิจกรรม มีสื่อคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนได้ศึกษานับสนุนการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนควรมีบทบาทในการดูแลสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างความตระหนักที่ดีต่อคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนที่เป็นที่ศึกษาและเรียนรู้ตลอดเวลา มีห้องติดตามผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา

3) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่า มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้ดำเนินการตาม แผนนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนโยบายของเขตพื้นที่ การศึกษาลงมาสู่กระบวนการปฏิบัติ มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนจะต้องดำเนินการสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจของโรงเรียน ตามแผนการและโครงการที่วางไว้ มีการดำเนินงานขับเคลื่อนอย่างมีระบบให้เกิดประโยชน์สูงสุดในกระบวนการเรียนรู้ มีการสอดแทรกความรู้ในทุกวิชาและกิจกรรมในวันสำคัญ มีการเริ่มส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากครอบครัว ผู้บริหารและคุณครูต้องเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียน มีการส่งเสริมให้ครูรักเด็ก และให้เด็กมีน้ำใจต่อกัน มีการช่วยเหลือเพื่อนที่เรียนช้ากว่า มีการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละระดับชั้นสอดคล้องกับพัฒนาการของนักเรียนลดความแตกต่างในสภาพแวดล้อม มีการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน มีการชื่นชมนักเรียนที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม มีการจัดค่ายพัฒนาสังคมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่น มีการส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องทุกปี มีการปรับกิจกรรมที่จะไปปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไป

4) ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน พบว่า การวัดและประเมินผลการดำเนินงานในโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญ มีการกำหนดเกณฑ์ กำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการประเมินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละกิจกรรม มีเครื่องมือและรูปแบบในการวัดประเมินที่เหมาะสม มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย มีการใช้เทคโนโลยีในการประเมินเพื่อให้กระบวนการวัดและประเมินผลการดำเนินงานมีความสะดวกเข้าใจง่าย มีการให้ครู ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน มีการติดตามผลทุกขั้นตอน การประเมินผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการเสร็จสิ้น มีการติดตามผลจะช่วยให้มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในระดับรายสัปดาห์หรือรายเดือนโดยการกำหนดในแต่ละปีแตกต่างกัน มีการนำผลที่ได้รายงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ มีการนำผลการวัดประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น มีการนำเกณฑ์การประเมินพัฒนาให้เหมาะสมกับกิจกรรม และสามารถนำไปใช้พัฒนาการจัดกิจกรรมในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาข้อมูลเรื่อง แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 มีประเด็นที่สำคัญสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวมพบว่าการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ พรพิทักษ์ เหมบาสัย และวรรณพล พิมพะสาตี (2563) กล่าวว่า สถาบันการศึกษาในทุกระดับชั้นควรมีการจัดหลักสูตรที่สอนคุณธรรมจริยธรรมโดยตรงและมีการจำแนกช่วงวัยที่ชัดเจนในหลักสูตร โดยมีการแบ่งเป็นช่วงระดับผู้เรียนกับการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละระดับ รวมทั้งมีวิธีการกำกับติดตามในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมให้กับผู้เรียน โดยแนวทาง เหล่านี้ นับเป็นกระบวนการที่ช่วยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ กานต์ชนก พรหมทา (2566) ได้วิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติที่ดีของกระบวนการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของกระบวนการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกเป็นรายด้านจำนวน 4 ด้าน มีประเด็นที่สำคัญสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ด้านการวางแผน พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ผู้บริหารควรเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ในสถานศึกษาให้ชัดเจน มีการวางแผนร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจและกลยุทธ์ของโรงเรียน มีการกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของสถานศึกษาและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานมีความชัดเจนและเป็นระบบ มีการนำเสนอในรูปแบบโครงการกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน มีการให้ความสำคัญถึงการรักษาความปลอดภัยในสถานศึกษา มีการวางแผนการบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม มีการกำหนดโครงการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีการกำหนดโครงการคุณธรรม ให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีการวางแผนการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบช่วยให้การดำเนินงานของกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริพงษ์ ฐานมัน (2562) ที่กล่าวว่า ผู้นำองค์กรควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนคุณธรรมและจริยธรรมในองค์กรอย่างจริงจัง ในรูปของสโลแกน อย่างเช่น “จริยธรรมนำองค์กร” หรือ “สัญลักษณ์” เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของสมาชิกในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญลักษณ์ ซูศรีโฉม และธีระพงศ์ บุศรากุล (2564) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่า แนวทางการจัดการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน คือ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้กับนักเรียน ควรมีการกำหนดนโยบาย ในการเสริมสร้างให้นักเรียนมีความประพฤติและมีการปฏิบัติตนอย่างจริงจังและซื่อสัตย์ส่งเสริมนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นพื้นฐานของนักเรียนในการศึกษาในทุกๆรายวิชา

2.2 ด้านการจัดสภาพแวดล้อม พบว่า มีการวิเคราะห์ปัญหาสภาพแวดล้อมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม กำหนดมาตรการในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม มีการจัดสภาพแวดล้อมต้องเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม ต้องสร้างให้สะอาด น่าอยู่ และปลอดภัย มีป้ายคติธรรม คำขวัญ มีควารไค้ดให้สแกนความรู้ที่ สอดแทรกคุณธรรมอยู่กับต้นไม้หรือมุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจุดที่นั่งเล่นหรือจุดพักผ่อน และเป็นระเบียบเรียบร้อย มี การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกให้กับนักเรียน มีการจัดพื้นที่ทำความสะอาดและการสร้างแหล่ง เรียนรู้ มีศูนย์การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน มีการจัดห้องเรียนและห้องกิจกรรม มีสื่อคุณธรรมจริยธรรม ให้ให้นักเรียนได้ศึกษานับสนุนการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนควรมีบทบาทในการดูแลสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างความตระหนักที่ดีต่อคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนที่เป็นที่ศึกษาและเรียนรู้ตลอดเวลา มีห้องติดตามผล การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหานรินทร์ องค์กรสิริ (2561) ที่กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เพื่อให้เด็กตระหนักต่อความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับ โลกรอบตัว ทั้งนี้ครูหรือผู้สนใจที่ต้องการปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็ก จำเป็นจะต้องศึกษาแนวคิดสำคัญของคุณธรรม เหล่านั้นให้เข้าใจอย่างแท้จริง คำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก และความสนใจในการเรียนรู้ของเด็กที่แตกต่าง กันออกไป ตามพื้นฐานของเด็กและสภาพแวดล้อมรอบตัวเป็นสิ่งสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พนิดา งามเผือก และสมกุล ถาวรกิจ (2567) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนในกลุ่ม เครือข่ายลมหวนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ควรจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและส่งเสริมให้มีการร่วมมือกัน ระหว่างโรงเรียน ครอบครัวและหน่วยงานอื่น ๆ จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนเพื่อกลุ่มเกลาจิตใจ นักเรียน

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่า มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ให้ดำเนินการตาม แผนนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนโยบายของเขตพื้นที่ การศึกษาลงมาสู่กระบวนการปฏิบัติ มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนจะต้องดำเนินการสอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ พันธกิจของโรงเรียน ตามแผนการและโครงการที่วางไว้ มีการดำเนินงานขับเคลื่อนอย่างมีระบบให้เกิด ประโยชน์สูงสุดในกระบวนการเรียนรู้ มีการสอดแทรกความรู้ในทุกวิชาและกิจกรรมในวันสำคัญ มีการเริ่มส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมจากครอบครัว ผู้บริหารและคุณครูต้องเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียน มีการส่งเสริมให้ครูรักเด็ก และให้เด็กมีน้ำใจต่อกัน มีการช่วยเหลือเพื่อนที่เรียนช้ากว่า มีการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละ ระดับชั้นสอดคล้องกับพัฒนาการของนักเรียนลดความแตกต่างในสภาพแวดล้อม มีการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน มีการชื่นชมนักเรียนที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรม มีการจัดค่ายพัฒนาสังคมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับ การช่วยเหลือผู้อื่น มีการส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องทุกปี มีการปรับกิจกรรมที่จะไปปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไป สอดคล้องกับ แนวคิดของ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2565) ระบุว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรมและความเป็นพลเมืองแก่ผู้เรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องควรออกแบบ กิจกรรมให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงบริบทและความแตกต่างระหว่างเพศ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมความเป็นอยู่ และสภาพสังคมของแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญนอกจากนี้ในการจัดการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มี ส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทั้งในและนอกสถานศึกษา ด้วยวิธีการที่หลากหลายโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้อง

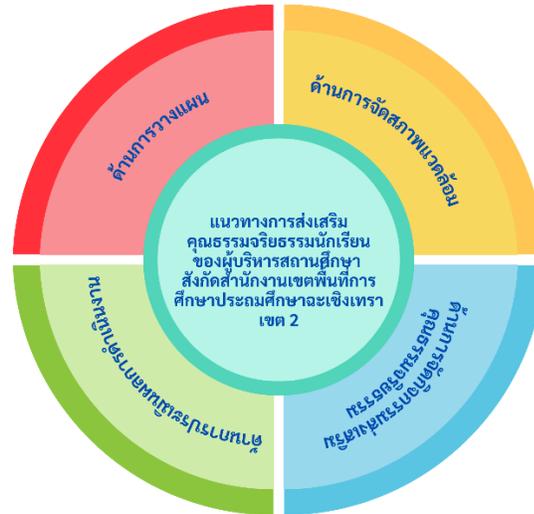
กับงานวิจัยของ อีกรั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กชนิภา บุตรดอน (2561) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 พบว่าควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนฝึกฝนให้นักเรียนทำเป็นกิจวัตรประจำวันจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ดี มีการเสริมแรงบวกให้กับนักเรียน มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนและการที่ทุกคนในสังคมเป็นตัวอย่างและแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน

2.4 ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน พบว่า การวัดและการประเมินผลการดำเนินงานในโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญ มีการกำหนดเกณฑ์ กำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการประเมินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละกิจกรรม มีเครื่องมือและรูปแบบในการวัดประเมินที่เหมาะสม มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย มีการใช้เทคโนโลยีในการประเมินเพื่อให้กระบวนการวัดและประเมินผลการดำเนินงานมีความสะดวกเข้าใจง่าย มีการให้ครู ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน มีการติดตามผลทุกขั้นตอน การประเมินผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการเสร็จสิ้น มีการติดตามผลจะช่วยให้มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในระดับรายสัปดาห์หรือรายเดือนโดยการกำหนดในแต่ละปีแตกต่างกัน มีการนำผลที่ได้รายงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ มีการนำผลการวัดประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น มีการนำเกณฑ์การประเมินพัฒนาให้เหมาะสมกับกิจกรรม และสามารถนำไปใช้พัฒนาการจัดกิจกรรมในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ อัจฉราพร ฉากครบุรี (2564) ที่กล่าวว่า การประเมินในสถานการณ์ที่ปฏิบัติจริงหรือเกี่ยวข้องในชีวิตจริง ผสมผสานไปกับการเรียนการสอน โดยสอดคล้องกับเป้าหมายหรือผลการเรียนที่คาดหวัง เป็นการประเมินที่ครอบคลุมการแสดงออกการกระทำ กิจกรรมและกระบวนการทำงาน ผลงานหรือผลการกระทำ รวมถึงแฟ้มสะสมงานของผู้เรียน เน้นประเมินความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ การค้นคิด การใช้เหตุผล กระบวนการคิดแก้ปัญหา การประยุกต์ใช้ และการปรับปรุง เน้นการประเมินพัฒนาการ ค้นหาสิ่งที่ดึงมาของผู้เรียน เป็นการประเมินเชิงบวก ไม่ใช่การประเมิน เพื่อจับผิด หรือค้นหาข้อบกพร่อง และมีการนำข้อมูลจากการประเมินไปใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย เป็นการประเมินที่ต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมเป็นการประเมินเชิงคุณภาพ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด โดยจำแนกองค์ประกอบของสิ่งที่ประเมิน และอธิบาย ถึงระดับคุณภาพของผลงานหรือการปฏิบัติ เป็นการประเมินผู้ที่เกี่ยวข้องหลายด้านและผู้ปกครอง อีกรั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กานต์ชนก พรหมทา (2566) ได้วิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติที่ดีของกระบวนการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 พบว่าสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการเผยแพร่ผลงาน โดยการรายงานผลต่อสาธารณชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถานศึกษาเครือข่าย และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาได้นำเสนอผลงานพร้อมทั้งได้รับการรับรองความสำเร็จ ตามมาตรฐานการประเมิน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาระดับ แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ทำให้ได้ข้อบ่งชี้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 เพื่อ

เป็นแนวทางให้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เน้นการวางแผน การดำเนินการ และการติดตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายเชิงกลยุทธ์และผลลัพธ์ทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย

1. ด้านการวางแผน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ กำหนดคุณธรรม อัตลักษณ์ของสถานศึกษาและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีแผนการบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม มีการกำหนดโครงการกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีการวางแผนการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบช่วยให้การดำเนินงานของกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมมีประสิทธิภาพ

2. ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์ปัญหาสภาพแวดล้อมจัดสภาพแวดล้อมต้องเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ต้องสร้างให้สะอาด น่าอยู่ และปลอดภัย มีป้ายคติธรรม คำขวัญ มีควออาร์โค้ดให้สแกนความรู้ที่สอดแทรกคุณธรรมมีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกให้กับนักเรียน

3. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้ดำเนินการตาม แผนนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนโยบายของเขตพื้นที่การศึกษาลงมาสู่กระบวนการปฏิบัติ สอดแทรกความรู้ในทุกวิชาและกิจกรรมในวันสำคัญ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมจากครอบครัวและให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดเกณฑ์ กำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน ในการประเมินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละกิจกรรม มีเครื่องมือและรูปแบบในการวัดประเมินที่ เหมาะสมและหลากหลายกับเป้าหมาย มีการใช้เทคโนโลยีในการประเมินเพื่อให้กระบวนการวัดและประเมินผล การดำเนินงานมีความสะดวก มีการรายงานผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและนำผลการวัดประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุง พฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ด้านการประเมินผลการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยเป็น ลำดับสุดท้าย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดเกณฑ์ในการวัดและประเมินผล ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดเกณฑ์ กำหนดตัวชี้วัด ที่ชัดเจน มีเครื่องมือและรูปแบบในการวัดและประเมินที่เหมาะสมมีหลากหลายและมีการใช้เทคโนโลยีในการวัด และการประเมิน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประกอบด้วย ด้านการวางแผน ด้านการ จัด สภาพแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน ดังนั้น ผู้บริหาร สถานศึกษาควรมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและประสบผลสำเร็จตาม เป้าประสงค์ที่กำหนดไว้

1.3 สถานศึกษาสามารถนำความรู้จากการวิจัย และแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ไปพัฒนาการดำเนินการ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการ ส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยติดตามผลการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ไปประยุกต์และปรับใช้ในการส่งเสริมกิจกรรม โครงการคุณธรรมจริยธรรม และการดำเนินงานอื่นๆ

2.3 ควรมีการศึกษากลยุทธ์การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ตามบริบทของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กชนิภา บุตรดอน. (2561). แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาานครสวรรค์ เขต 1. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 1(3), 71-80.
- กานต์ชนก พรหมทา. (2566). แนวปฏิบัติที่ดีของกระบวนการพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2564). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- ธัญลักษณ์ ชูศรีโฉม และธีระพงศ์ บุศรากุล. (2564). แนวทางการจัดการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 11(1), 49-62.
- พงศัวัชร ฟองกันทา. (2564). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อื่น. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มเบอริ.
- พนิดา งามเผือก และสมกุล ถาวรกิจ. (2567). แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายลมหวนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 25(1), 22-31.
- พรพิทักษ์ เข็มบาสัตย์ และวรรณพล พิมพ์สาส์. (2563). แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 9(2), 63-80.
- พระมหาภคญา กิตติโสภโณ (แช่หลี). (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรม ของพระธรรมวิทยาการ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 59-70.
- พระมหาอนันต์ องค์กรสิริ. (2561). คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 2(2), 81-90.
- มัตรี สุระเสียง และแพงศรี ประทุมตรี. (2567). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้วงจรคุณภาพเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนอแซพวิทยา จันทบุรี. *วารสารปราชญ์ประชาคม*, 2(2), 73-88.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561- 2580). (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82ก., หน้า 11-12.
- วรรณทิพย์ เครือคง, อรุณ จุติผล และวันฉัตร ทิพย์มาศ. (2563). บทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 14(2), 105-117.
- ศิริพงษ์ ฐานมัน. (2562). การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับองค์การแห่งยุคเศรษฐกิจดิจิทัล. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 9(1), 146- 163.
- สรเสริญ หุ่นแสน, ศรัญญา ศิลประเสริฐ, กัญญา เอี่ยมพญา, พัชรินทร์ แก้วมาเมือง และกัมปนาท วัชรนาคม. (2566). บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 24(2), 100-111.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. (2567). *แผนปฏิบัติการ. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2.*
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *รายงานผลการประเมินคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองของผู้เรียนทุกช่วงชั้น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565.*
- อัจฉราพร ฉากครบุรี. (2564). *คุณธรรมจริยธรรมในการเรียนการสอนทางการศึกษา. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(2), 87-106.*
- Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of Psychological Testing (5th ed.)*. New York: Harper & Row, Publishers.
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.*
- Likert, R. (1967). *The human organization: its management and values*. McGraw-Hill.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation (4th ed.)*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

